

Kelemen Lajos

Közelebb a rózsához!

• László Noémi *föld* című kötetéről

1. Minden költő külön, személyileg éli meg, s kikerülhetetlenül megéli (ha önmaga széles érzelmű kikiáltójaként lép fel, pláne) a szavak rendkívüli önjelét. Vagy a legfinomabb dolgok látását alátámasztó alakzatok, vagy elszabadult, korlátot nem ismerő banda. (László Noémi példának okáért mintha nem éppen finoman fogékony sodrásuk miatt sóhajtana. „Mindent hálóba fog, föltár a szót”, „Bármerre fordulok, szavakba ütközöm.”) És a szavak nőgatatják, hevítik a poétát, úgyszólván mindegyik eleve nagyszerű és teljes lélekképet ígér, önnön fontosságát szuggerálja, holott valójában egy szolidan hiteles belső rajznak is irtózatot küzdelem az ára.

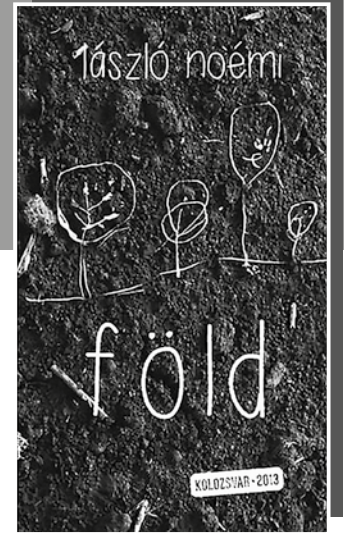
A világ gyorsan mozgó képeire először többnyire kínos automatizmus a válasz.

A szavak hajthatatlanságával tökéletesen tisztában lévő költő egész pályája hosszán ugyanazt keresi: szó és csend termékeny egyensúlyát.

Írásszinten, de csakis ezen a vonalon, igaza van a *föld* szerzőjének: „A teremtés választás dolga”. Hanem akkor karcolt, sebzett, folyton a föld és az éter közé kifeszülni akaró lelkének orátoraként mégis inkább érzésből engedi zúdulni szavait? A választás ugyanis sértetlen öntudatot feltételez. Márpedig a kedélyét sebtében váltogató, merőben ellentétes érzelmi cikázásokra hajlamos László Noémi nem tréfál; kis híja, hogy a *föld* kapujában agyon nem üti közönsége kíváncsiságát. Mindjárt kétszer is belerombol az olvasói kedvébe. „Zúduló álmom, sóvihar, halandzsa. / Végigrepedt az öntudat harangja.” Majd néhány sorral odébb: „...pusztát elöntő szikraóceán. / A tudat átzúdul saját magán.”. Különös nyitány!

Fölpukkasztott artisztikum ez? Vagy az olyannyira jeles női érzékenység realizmusa arat?

2. Mi jöhet ezután? Mi egyéb? „Ügyködhetsz: semmi lesz egészen” (*Csillag*). A semmi materialitása Lászlónál nem kőszá feltételezés (különben is: ha a semmi kifejezhető, ha közele legalább féltudatos, valamiképp, ugyebár, léteznie kell; végül is egy valóság keretében beszélünk róla, tehát nem kerekedhet e valóság fölé). A folyvást rotáló ürességgel dolgozni lehet: „A semmit jól lefedni semmivel.”. S a *föld* szerzőjének mi jut eszébe még az *Éterről*? Akik nem lelnek megnyugvást, sem bizonyosságot abban, amit a püthagoreusok ígértek, kapnak egy igazán gyalogjáró tanúságtételt: „Montblanc csúcán a hó s a jég hideg. / Hogy lánggra gyúljon, sosem éri meg.”. S kapnak továbbá még valamit („Mennyire áttetsző e lobogás. / A szembogár, hamu alatt parázs, / az idő lezárt szemhéja mögött / a havas hegyhátat lángba borítva / makacsul fordul önmagára vissza.”) – valamit, ami a zavaros művészi eszközök, vagy például egy sereg költő megmenté-

sére szolgálhat. Főleg, mióta a mindenáron való írásért dogma lett a kuszaság energiáira kötődni. De legalábbis: kegyeletgesztus régi korok, régi költői homályosságának. Igaz, mondott egyszer valamit Blake; ámde csodálatosan zavarba ejtő poézise, s hozzá a meggyőződés, hogy már születése előtt össze nem számítható évekig élt, egyedül az övé. Miként mondása is, miszerint versírás közben csupán ketten tudták, miről szólnak, mit jelentenek az egymás alá rótt sorok: a Jóisten és ő; kész műve értelmének és titkának viszont egyedül Isten a tudója. Mivel nem osztható, kár megpróbálni osztozni ezen az ördögös alapérzületen. Vagy amint Babits mondja a misztikus hevületű Blake-ről: „És mégis kert ez, és virágok nyílnak benne.”.

3. Ami azt illeti, virágokat László Noémi *földje* is terem. Áradnak, kavarnak a fogalmak, elvontságok. Nemegyszer a magasztos ars kimódolt, tanulható sémájára, sőt testetlenül. Innen, a fogalmak alig követhető, felhőkig vont ködéből visszazsánni a földre, ráadásul úgy, hogy most a költő alanyi mondanivalója egybeesik tárgyával, majdhogynem a földi egyszerűségekhez és múltó aktualitásokhoz kötődő szerelem kizárólagosságával egyenértékűen vakmerő. László mindehhez bizonyos sztoicizmust is hozzáad. De hozzáad vagy sem, látjuk, tárgyai most vallják ki igazán végtelenségüket. Ha angol példáért nyúlunk megint, a *föld* szerzője Chestertonnal végre közös javakra talál. Ő, a vagabund konzervatív kötötte az orrunkra: *Minden számít – kivéve a Mindent*. Nem okvetlen muszáj idáig zsugorodnia a szemléletnek. (Persze, valójában szó sincs itt zsugorodásról. Épp ellenkezőleg!) A tárgyiasságnak ez a leszögezése a földi realitáshoz olyasféle processzus, amelyből László Noémi költészete csak gazdagodik. S egyszerre milyen bőkezűen szórja egyéni, lényeglátó képeit. Tessék, az *Édes-keserű dalból*: „Szoknyája szélébe akadt a hajnal. / Szoknyája szélén csüng a gyerekkor: / sugárzó, bűbajos alvóbabá, / prüszköl a felkavart, fényes portól, / fogózik hinta láncaiba.”. S megint egy konkrét tárgy testébe öltve, a *Tüskéből* két rész, amint László fantáziája már-már Vörösmarty képzetének méreteiig merészkedik. S anélkül, hogy hitelét vesztené: „leszáll a hold, és halálpontosan / magát a táj ütőerébe fúrja, // hogy kicsordul az összes földi szín, / föltorlódik a világ szélein (...) a józan ész majd valamit talál, / ami köré a világ összeáll, / ami alatt a világ összeroppan; // a józan ész majd valamit levág, / hogy változzon az összevisszaság – / és meghúzódik egy hideg sarokban.”. Nem baj! Miért is volna az, ha azután a költő annyira bátor, hogy saját emberiségének is igen kíméletlenül odaüt. Ezzel odaszó korunk (nem ok nélkül való) acél-dekadenciájának is. Hadd szóljon, ami keserű, a legkeserűbben, például a *Nélkülem* egy csüggedt, önvesztő paradoxonjára hangszerelve: „... kimondom, / hogy élni eszeveszett szerelem. / Ha nem velem.”.

4. Feltehetően hiába is próbálnánk egy kedves általánossággal biztatni László Noémit – buzdítanánk, hogy forduljon kicsit ki búskomorságából, félő, úgysem érne cél a hálás vallomás: mennyire okos, rendes, és mindenekelőtt mennyire érdekes, amikor egy költő a versről versírással ajándékoz meg bennünket. László Noémi a *Kirakat* szeretet-tematikájának belső jelentésébe szövi bele (utóvégre a líra generatív fogalma mégiscsak a szeretet), s mintegy párhuzam gyanánt ebből vezeti le, hogyan is fest a költészet, alapfogalma szerint kiöntve. (Hogy közben mért enged megint akkora előnyt a *semminek*, egyedül ő tudja.) „És ezt a semmit kell híven szeretni. / És ezt a semmit öltöztetjük át, / mint jobb sorsot megért próbababát, / újabb és újabb látványterv szerint, / de évről évre silányabb a szint, / pont, mint enyém most, éppen ennyire. / Bukunk a semmire.”

Amennyire a homályos és agyonvitatott történéseket követni tudjuk, a legeslegeső költő, a mágia mestere, alighanem összezárt szájjal mormoghatott, de mivel varázs érte, és roppant hit töltötte el, a felső erő megnyilatkozásának köszönhetően szemernyi kétsége sem volt, hogy ő az ő *magister dixit*, akit röpit a súlya: ő tudja, mi a költészet. „egyszerre szinte mindent fogna egybe” (*Őszi szonett-koszorú*).

5. És csakugyan: mi is a költészet? A lélek alá száll önmagába. Ebbe a félig ismerős, félig ismeretlen

tartományba. S ennek félködéből, mint valami fényttesteket ragadja le magának a szavakat. Ne lássuk e dolgot túlságosan misztikusan! Mert e leragadott szavak önmagukban jóformán semmit sem érnek. Csak ha sajátos viszonyba kerülnek egymással, s e viszony révén új értelmet nyernek, hangjuk akkor lesz a költészet hangja. A lélek alászállását eleve bizonyos hangulat, egyéni attitűd kíséri. A nagy tragikus költők alászállása nem nélkülözi a heroizmust, ahogy lelkük hangjából sem hiányzik a pátosz. A *föld* versei kétségkívül tragikus költészet (itt-ott némi becsempészett fanyar ízzel). De még az sem istenkísértés, ha a preromantika sírköltészete jut eszünkbe e líráról. („csak a halál tudatában / lépek”, „Hiába támad benne gondolat, / ha elzuhan s a föld alatt ragad.”, „Megint szétestem.”) Hull, hull az enyészet zápora, az ember kapja-veszi. És nem szabadul a gondolattól, hogy ez az enyészet-áradat itt nincs kifejezve. Hanem csupáncsak kimondva.

6. Az igazán érdemes költőket mindig nagy tárgyak felé vonzotta valami. De akármit jelentsen is, e vonzalom s hajlam okán nem valami verbális *techné*-ről van szó. Sokkal inkább a költészet hét lakat alatt őrzött titkáról. László Noémi azt írja egy helyütt: „A világ, ez a távoli rózsá”. Szikár, különös ítélet, amelyben távolság van, értéktudat és fiatalosság. Nem érne-e meg egy próbát egészen közel merészkedni ehhez a rózsához?

(*Sétatér Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2013*)

Enteriőr az Osztrák biedermeier festők kiállításáról, a balatonfüredi Vaszary-villa tárlatán

